

Az önkényuralom és a kiegyezés

1849–1867/68

11/12.A
2024. nyár

TK 11. 24–32., 41–42.

A Monarchia későbbi középcímere (1915-től)

1. Megtorlás

- 1849. aug. – 1850. júl. Haynau → kb. 130†

┌ FJ trónra lépése ┌ †

- 1848. dec. – 1852 tavasza:

Felix zu Schwarzenberg min. eln. →

– „*Jó dolog...*” – ?

– teljes centralizáció → neoabszolutizmus
jogeljátszás elmélete

az olmützi oktr. alk. életbe sem lép

– belügymin.: Alexander Bach

2. Bach-korszak (1852–1859)

= rendőrállam

- Mo.: új, történelmietlen közig.

– TK 11. 25/5.

→ Ø megyei, városi önkorm.

- 3 pillér: a) Bach-huszárok = osztrák hivatalnokok – TK 25/4.
 - b) csendőrség
 - c) besúgói hálózat

→ sok pénzt emészt föl

*„álló katonaság, ülő hivatalnoksereg,
térdeplő papság, csúszó-mászó
titkosrendőrség”*

- németesítés

– osztrák jog

– osztrák oktatási rendszer:

nyolcoszt gimn., érettségi ☹

← 1849, *Entwurf der Organisation Gymnasien und Realschulen*

1851: a fenntartótól függetlenül kötelező a gimnáziumokban az érettségi

– osztrák adó- és pénzrendszer

– Citadella Buda felett, ellenőrzésképp

– tilos a lázadókra emlékeztető körszakáll viselése

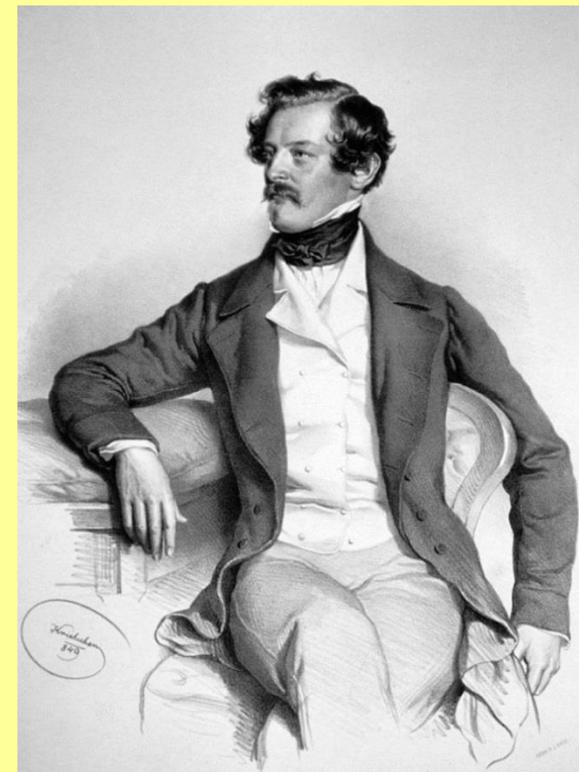
Σ „a nemzetiségek ugyanazt kapták jutalmul, mint a magyarok büntetésül” – az osztrák elnyomást (Pulszky Ferenc)

- 1853: császári pátens: jobbágyfelszab. megerősítése
→ kártalanítás értéktelen állampapírokban – TK 25/6. táblázat!
~ ápr. tv.-ek – szőlődézsma jobbágyi adó marad, zsellérek nem kapnak földet
- modernizáció a szuronyok hegyén felkínálva
→ m. társ. egységesen elutasítja – melyik réteg miért?
 - 1853
 - gabonakonjunktúra
 - Au. / Mo. vámhatár megszűnik – mióta van?
 - iparosítás
 - vasútépítés
- elnyomás: magas költségek – adóemelés stb.

3. Ellenállás

a) emigráció: Töröko., majd 1851 után Ny.
torzsalkodás (vidini levél)

Alexander Bach

Párizs (Andrássy Gy., Horváth M.) ↔ London (Klapka Gy.) ↔ Torino (KL)

1851/52: amerikai út

b) fegyveres ellenállás

(jelentősége csupán
jelképes)

- 1853: Libényi János
tőrével megsebzti
a sétálgató FJ-et →

TK 26/9.

- ...

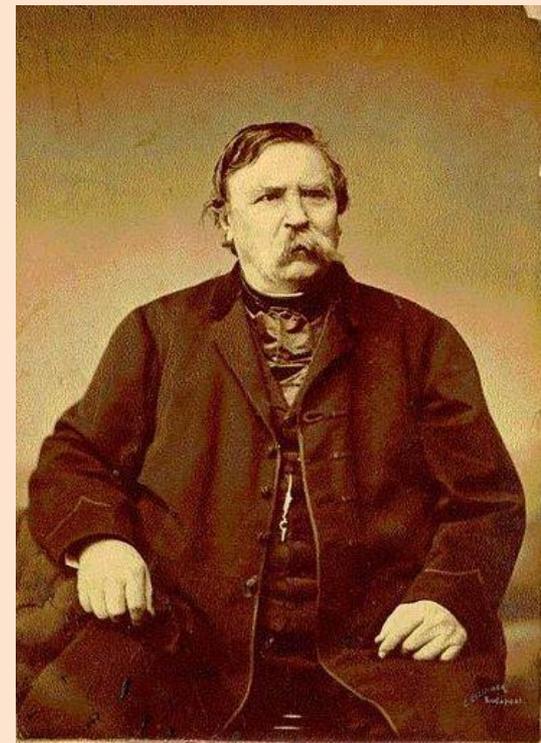
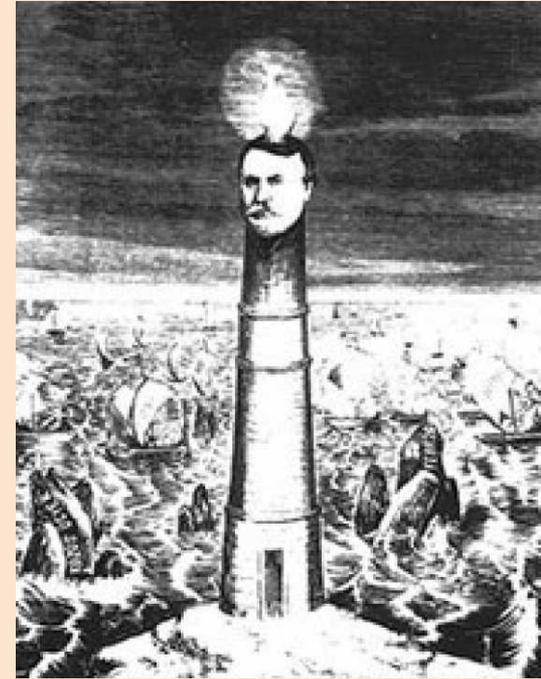

c) passzív rezisztencia

- Deák F.: „*A közelmúlt idők gyászos eseményei után, oly állapotok között, melyek még jelenleg is uralkodnak, lehetetlen, hogy a közügyekben tevőlegesen részt kívánjak venni.*” – TK 27/fent (Anton Schmerling ig.ügymin.-nek írt levele egy konferencián való részvétel tárgyában)

az egyetlen, aki a reformkor nagy nemzedékéből túlélte

- DF élete: 1803–1876
 - anyja † szüléskor → apja utálja
 - 5 évvel később ő is †
 - gyerekkorában elhanyagolják (Kehida)
 - magába forduló, csendes

- kövér + szívbaj
- nem házasodik meg, Ø nyoma nővel való kapcsolatának
- jogász,
kívülről tudja a Corpus jurist
„a nemzet prókátora”
„a haza bölcse”

- reformkor; BL kormánya: ig.ügymín.
- 1854: Széchenyi I. megveszi kehidai birtokát, hogy segítse → Pestre költözik az Angol Királynő szállodába (= mai Deák F. u. 1.)

- passzív rez. → egykori nemesek nem vállalnak közszereplést

Ø jobbágyi szolgáltatás	} elszegé- nyednek
Ø hivatalnoki fizetés	

legújabb kutatás → nem programszerű

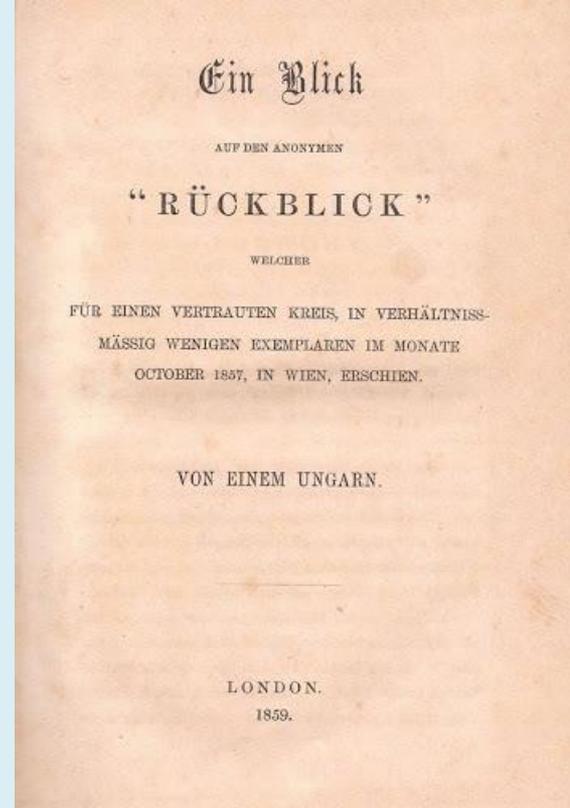
d) Széchenyi I. – Döbling, 1860. ápr. 8. †

Ein Blick auf den anonymen Rückblick – TK 26. o.

e) művészet 1850' – magyar nemzeti öntudat
történeti festészet

– ?

Arany J.: A walesi... (1857), Szondi két apródja (1856)

Vörösmarty M.: A vén cigány (1854)

↳ 1855: temetésén 20 ezres tömeg!

az első tüntetés az önkényuralmi rendszer ellen!

Madách I.: Az ember tragédiája (1862)

Erkel F.: Bánk bán (1861)

romantika – Feszl Frigyes: Vigadó (1865)

*Széchenyi István és felesége sírja
a nagycenki
Mauzóleumban*

*Gyef. Széchenyi István
1791. Szept. 21.
+ 1860. Apr. 8.
és*

*Főtlen szeretett neje
szül. Aspangy
Cecilia Crescentia Gyöffy
1799.
1875.*

4. Út a kiegyezéshez

- Au. külpolitikai helyzete

1853–1856 – ?

1859 – ?

1866 – ?

} → pénzügyi / katonai csőd

Ø Lombardia

Ø Veneto

- 1860/1861: Ferenc József 2 alkotmánytervezetet készített

októberi diploma

februári pátens

bizonyos fokú parlamentarizmus + centralizáció

- 1861: magyar ogy. – TK 28/12.

egyetértés abban, hogy FJ 1860+1861-es javaslata elutasítandó

ennek módja: – felirat (← ha FJ uralkodó; Deák)

48

– határozat (← ha 1848. dec. 2. államcsíny,

azaz törvénytelen; †Teleki László)

49

a „49-es”, azaz határozatot
szorgalmazó párt vezéralakja
Teleki László (1811–1861)
öngyilkos (?) lesz

GRÓF TELEKI LÁSZLÓ
† Május 8. 1861

Vereby Soma tulajdona.

*A rendőrségi
nyomozás során,
1861. május 8-án készült
fényképek
(első magyaro.-i helyszínelő
bűnügyi felvételek)*

- Felirati Párt > Határozati Párt

3 szavazattal

azonban FJ-nek a felirat sem kell

1861 nyara: bezárják az országgyűlést

„Lehet, hogy nehéz idők következnek ismét hazánkra, de a megszegett polgári kötelesség árán azokat megváltanunk nem szabad. Az ország alkotmányos szabadsága nem oly sajátunk, melyről szabadon rendelkezhetnénk; hitünkre bízta a nemzet annak hű megőrzését, s mi felelősek vagyunk a haza, s önlelkiismeretünk előtt.” (Deák híres beszéde – TK 28/lent)

5. Schmerling-provizórium (1861–1865) ← Anton Schmerling állammin.

- egy., vm. Ø
- formálódik a megegyezés

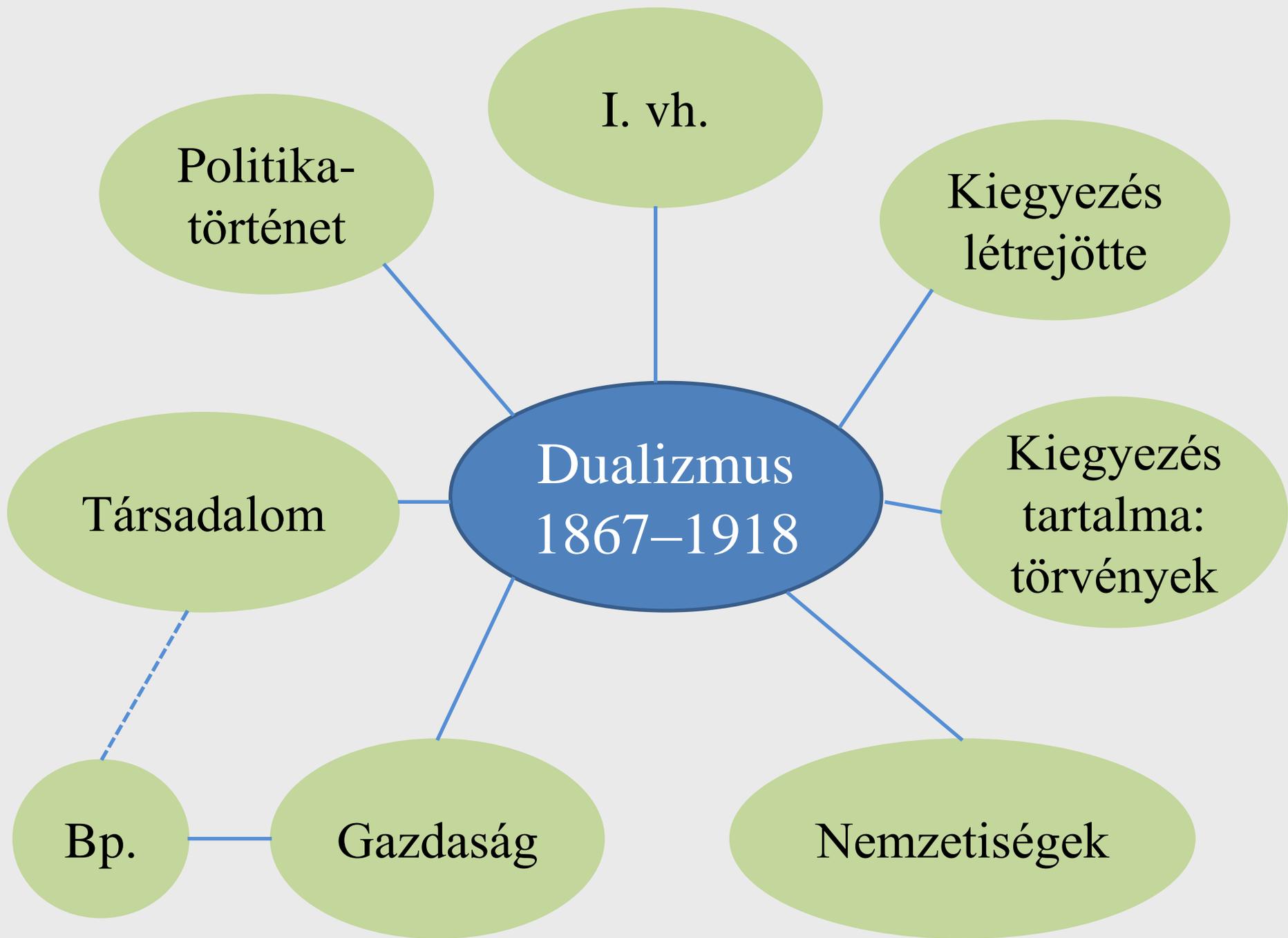
Au. mellett a m. politikusok is erős realitásokkal szembesülnek

NBr. erőes.-politikája nem engedi Mo. kiválását a H. Bir.-ból

Mo.-on belüli etnikai viszonyok

→ a Mon. két legerősebb nemzete kell hogy kiegyezzek
erősödő Németo., Oroszo. veszélyes lehet

a m. nemesség elszegényedik

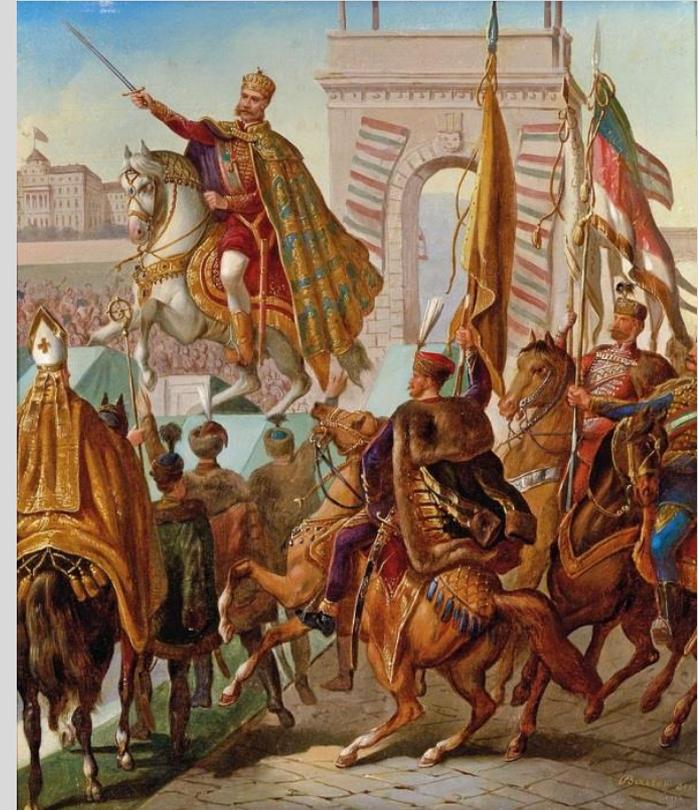
6. Kiegészítés

- 1865. **ápr. 16.**: Deák húsvéti cikke [**Pesti Napló**] – **TK 29/fent**
 - ha lesz alkotmány:
 - Mo. enged a 48-as alapból;
 - birodalom biztonsága > Mo érdekei

↓ **1723, 1791/X. törvénycikkek**

a birodalmon belüli m. különállás új értelmezése: **közös ügyek – ?**
- 1865: népképviselői országgyűlés (**Pesten, FJ magyarul nyitja meg**)
 - **választójog az 1848:V. tc. és a februári pátens alapján**
 - ┌ Tisza Kálmán ┐ függetlenségi
 - Deák-párt = jobbközép + konz. > balközép + szélsőbal
 - 188 fő 21 fő 94 fő 20 fő**
 - 1866 – **?** Königgrätz
 - 1867: Andrássy Gy. min. eln.
 - **1867:XII. tc. a PrS-ból folyó közös ügyek**

- 1867. jún. 8.: Ferenc József és Erzsébet megkoronázása – helyszínek?
└ talpig m. ruhában
középkori külsőségek

Mátyás-templom

Simor János esztergomi érsek, Andrássy Gyula min. eln. (nádorhelyettes)

Liszt Ferenc: *Missa coronationalis*

Deák F. nincs jelen

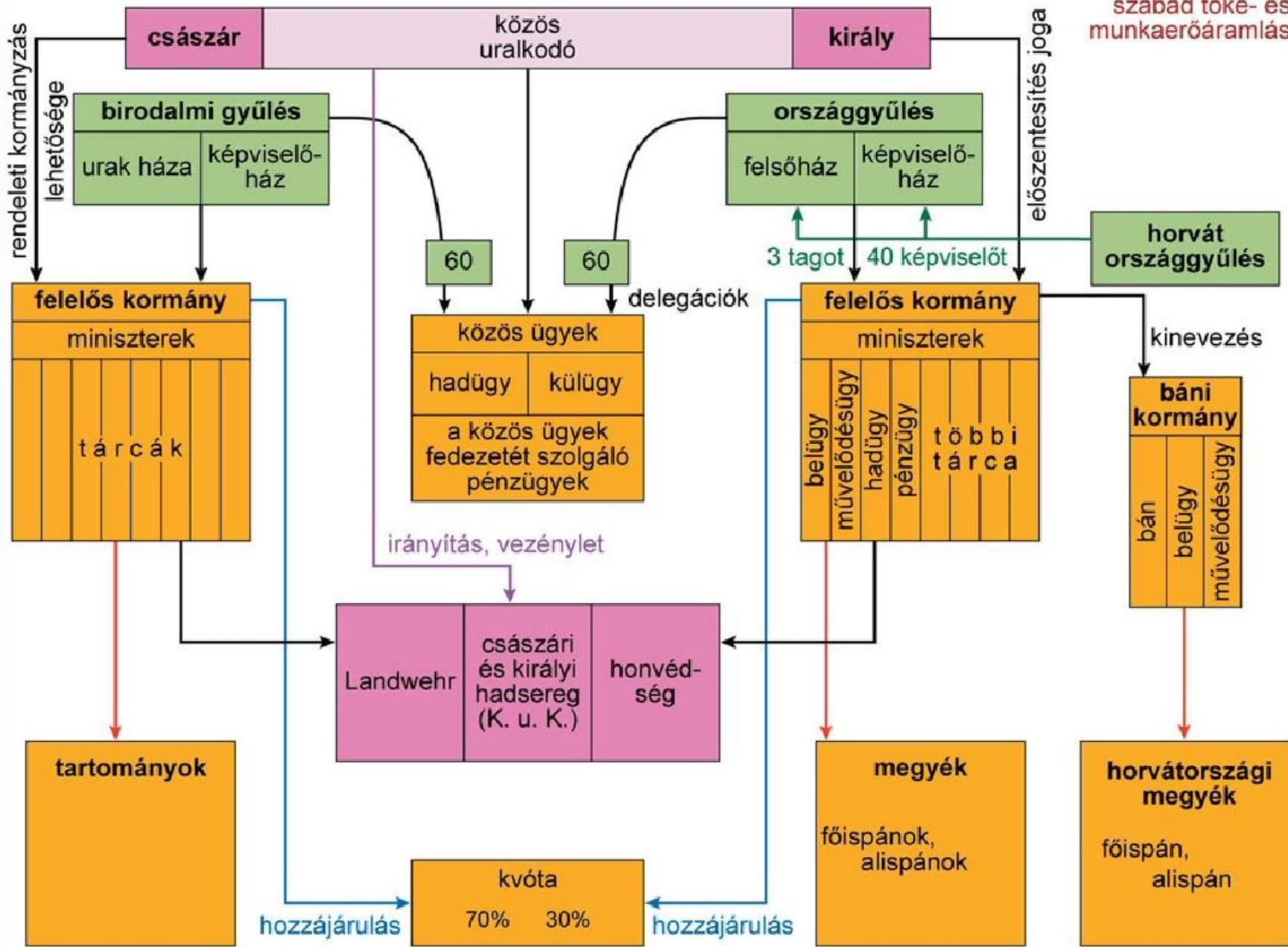
koronázási domb: MTA előtti téren

TK 30/15.

AUSZTRIA

MAGYARORSZÁG

közös vámhatár
közös valuta
szabad tőke- és
munkaerőáramlás

7. Államszervezet

- kétközpontú alk. mon.
- közös uralk. – a) közös hadsereg főpar.

k. u. k. – ?

– b) tv.-ek előszentesítési joga

- Bécs: közös min.tanács: $\left. \begin{array}{l} \text{közös külügymin.} \\ \text{hadügymin.} \\ \text{pénzügymin.} \end{array} \right\} \rightarrow \text{ellenőrzésük:} \\ \Sigma 6 \text{ fő} \left\{ \begin{array}{l} \\ \\ \\ + 2 \text{ min. eln.} \\ + \text{FJ} \end{array} \right. \text{2 delegáció (60-60 fő)}$

- 2 külön ogy.: mindkettő kéttáblás, kétkamarás – ?

1885: főrendiház (felsőtábla) újjáalakítása

- adó
- újonclétszám

- felelős kormányok – ?

kaiserlich und königlich
= cs. és kir.
az OMM közös intézményeinek megjelölésére

TK 30/14.

Az Andrassy-kormány alakulásakor.

Felül közén: Andrassy Gyula.

Felső sor: Eötvös József, Wenckheim Béla, Lónyay Menyhért, Horvát Boldizsár.

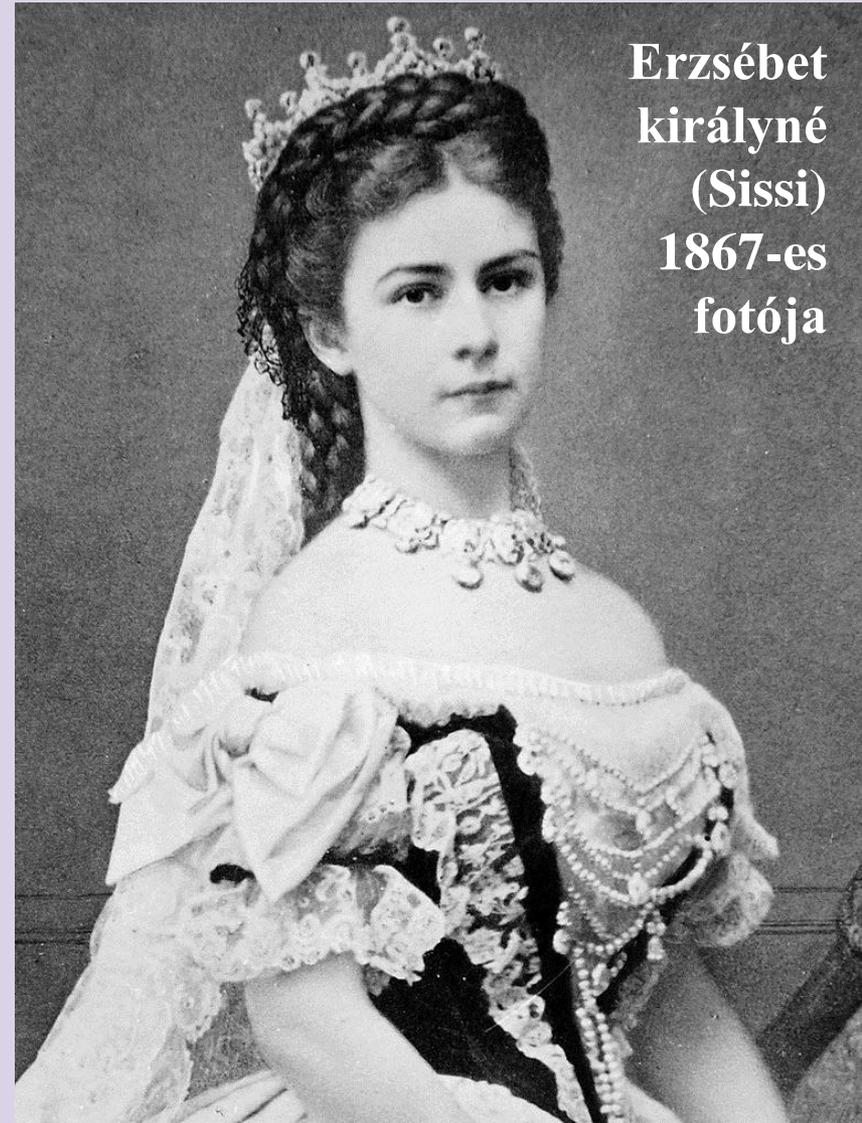
Alsó sor: Mikó Imre, Festetics György, Gorove István

*Andrássy Gyula
huszáregyenruhában*

↳ mi ennek a jelentése?

Benczúr Gyula festménye (1884)

Erzsébet
királyné
(Sissi)
1867-es
fotója

- cenzusos vál.jog – az 1848. évi április törvények alapján
(ffi, min. ¼ jobbágytelek / ház... vagy műveltség,
választó: 20 év <, választhatóság: 24 év <)

kb. 6 %

- bírói függetlenség
- Mo.-Erdély egyesítve

8. Gazdasági kiegyezés

- 1867:**XIV. tc.** – TK 41. o.
 - teljes keresk., vámunió
 - közös pénz, jegybank
 - ↳ ? 1892-ig a forint, utána a korona
 - közös költségek terhe:
 - Mo.: 30%-os kvóta
 - Au.: 70%-os kvóta
 - 10 évenként meg kell újítani
- mindig nagy viták [1907: a magyar kvóta 36,4%-ra nő!]
- Mo.-nak kedvez → gazdasági felvirágzás

Korabeli karikatúra a közös pénzügyek lyukas hordójáról – ?

9. Mérleg

- Deák szerint:
 - reális kompromisszum
 - Mo.: önállóan nem megy ← No. / Oroszo.
 - **jó keret, ami** továbbfejlesztendő
 - föderalisztikus irány: nemzetiségek
 - demokratikus irány:
ált. vál.jog.,
földkérdés

(a továbbfejlesztés elmaradt)

**Osztrák-
Magyar
Monarchia
1867–1918**

*Az OMM
középcímere
(1915–1918)*

- Kossuth szerint:

- Cassandra-levél →

*„a jogvisszaszerzés álláspontjáról a jogfeladás sikamlós terére jutottál”
„Ne vidd azon pontra a nemzetet, melyről többé a jövőnek nem lehet mestere!”*

hiba Mo. sorsát a Habsburgok halálra ítélt birodalmáéhoz kötni

- Duna-menti Konföderáció terve – TK 32. o.

Mo., Horváto., Szerbia, Rom. – illuzórikus

KOSSUTH LAJOS

nyílt levele

Deák Ferenczhez.

Páris, május 22-kén 1867.

Barátom!

Engedd meg e megszólítást azon mult emlékének nevében, mely a hosszú számkivetés késervei, a hazafi bánat és családi bu minden sulya alatt előttem mindig szent maradt.

Mi nem csak elvrokonok, de barátok is valánk a szó nemesebb értelmében, férfikorunk szebb szakán keresztül, midőn még egy irányban haladtunk a hazafiúi kötelesség ösvényén.

Együtt állottunk őrt a nemzet jogai mellett az 1848-iki válság előestéjén, midőn mint ministertársak közegyetértéssel megköveteltük a Bécsi udvartól s kormánytól, hogy „hazánkknak

- vitat-hatat-lan:

- gazdasági fejlődés

- ↔ nemzetiségek [főképp a csehek]

- teljes függetlenség Ø, de a Bir.-mon belüli önállóság megnőtt

A képek forrásai

Cím dia, 21. dia – a Monarchia középcímere (1915–1918)

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0c/Austria-Hungaria_transparency.png

2. dia – Schwarzenberg, Magyarország térképe

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/78/Schwarzenberg%2C_Felix.jpg

<http://tanari.mfg-tavoktatas.hu/szertar/drnagyistvan/11/01>

3. dia – Bach-huszárok

https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_11/lecke_02_010

4. dia – Alexander Bach

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/99/Alexander_von_Bach.jpg

5. dia – Libényi János merénylete

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d1/J.Reiner_-_Attentat_auf_Kaiser_Franz_Joseph.jpg

6. dia – Deák Ferenc: karikatúra, Ellinger Ede fotója

<https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/az-ujkor-1492-1914/az-onkenyuralomtól-a-kiegyezésig/a-magyar-ellenallas-es-a-bach-rendszer-valsaga>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/35/De%C3%A1k_Ferenc_Ellinger.jpg

7. dia – Pesti Angol Királynő régen és ma, Deák Ferenc-emlékmű (Bp., Széchenyi István tér)

<http://katalisztbakancs.blogspot.com/2017/08/a-pesti-angol-kiralyno.html>

http://pctrs.network.hu/clubpicture/4/9/5/ /deak_ferenc_szobra_a_budapesti_roosevelt_teren_495239_21516.JPG

8. dia – Madarász Viktor: Hunyadi László siratása, [Széchenyi István]: Ein Blick...

<https://mng.hu/mutargyak/hunyadi-laszlo-siratas/>

<http://www.kozpontantikvarium.hu/aukcio/122/tetelek/409>

9. dia – Nagycenk, Mauzóleum

<https://www.nagykar.hu/kepnezo/1905/17.html>

11. dia – Teleki László portréja és halála

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6d/Gr%C3%B3f_sz%C3%A9ki_Teleki_L%C3%A1szl%C3%B3.jpg

<https://mult-kor.hu/becs-elleni-lazadas-helyett-ongyilkossag-teleki-laszlo-tragediaja-20150508>

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/teleki_laszlo_ismeretlen_arcai/

15. dia – Ferenc József koronázása

<https://felvidek.ma/2017/06/150-eve-koronaztak-magyar-kirallya-ferenc-jozsefet/>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f1/Kr%C3%B6nung_Franz_Joseph_zum_K%C3%B6nig_von_Ungarn_1867.jpg

16. dia – A dualista Monarchia államszervezete

<http://tanari.mfg-tavoktatas.hu/szertar/drnagyistvan/11/01>

18. dia – Az Andrássy-kormány

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/81/Andr%C3%A1ssy-korm%C3%A1ny.jpg>

19. Benczúr Gyula: Andrássy Gyula gróf (1884), Sissi 1867-es fotója

<https://mek.oszk.hu/01900/01905/html/index147.html>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b8/Isabel_da_%C3%81ustria_1867.jpg

21. dia – Korabeli karikatúra a közös pénzügyek lyukas hordójáról

<https://ado.hu/ado/a-xix-szazad-vegere-a-forgalom-adoztatasa-fele-fordultak/>

22. dia – Cassandra-levél, Duna-menti Köztársaság

<https://ma7.sk/kozelet/immaron-150-eves-a-cassandra-level>

<https://hu.pinterest.com/pin/471963235948437029/>

(A letöltések időpontja: 2024. június 13.)